Feminismin tuolle puolen

Anarkismi ja inhimillinen vapaus

L. Susan Brown

1996

On selvää, että feministinen kamppailu on aikaansaanut syvällisen yhteiskunnallisen muutoksen, ensin feminismin ”ensimmäiseen aaltoon” kuuluvien naisten ponnistuksin 1900-luvun alkupuolella ja sitten ”toisen aallon” aktivismin voimin, joka alkoi 1960-luvulla ja on jatkunut nykypäivään asti. Yleisesti ottaen naisilla on nykyään enemmän valinnanvapautta kuin heidän äideillään ja isoäideillään. Vaikka tunnustan ilman muuta nämä saavutukset, haluaisin ottaa tarkastelun kohteeksi sen, mitä pidän feministisen liikkeen sisäisenä rajoituksena: vallan ja herruuden sisäisen kritiikin puuttumisen. Tämän kritiikin puuttuminen feministisen ajattelun ytimestä johtaa feminismin kyvyttömyyteen ennaltahahmottaa ja luoda sellaista maailmaa, jossa kaikki ihmiset voisivat olla vapaita. Haluaisin ehdottaa, että sisäisen valtakritiikin sisältävä anarkismin poliittinen filosofia tarjoaa vaihtoehdon feminismille jatkuvassa kamppailussa kohti *inhimillistä* vapautumista.

Vallasta puhuminen asiana tai ilmiönä, joka voi olla olemassa inhimillisestä tietoisuudesta itsenäisenä, merkitsee vallan koko ongelman peruuttamatonta väärinymmärtämistä. Valta on olemassa sellaisena ihmisyksilöiden välisenä suhteena, jossa jokin yksilö pyrkii kieltämään toisen ihmisen tahdon vapauden. Silloin kun toisen tahto onnistuu määräämään toisen tahtoa, kyse on ylivallan tilanteesta. Anarkistiset ajattelijat ovat ymmärtäneet selkeästi, että valta on suhde kahden osapuolen välillä – sortajan ja sorretun – eikä se ole luonteeltaan mitään metafyysistä tai sellaista, joka ylittäisi ihmisyksilöiden käsityskyvyn ja kontrollin.

Tämän vuosisadan alkupuolella Emma Goldman siteerasi seuraavia John Henry Mackayn runosäkeitä esseessään ”Anarkismi – mitä se todella tarkoittaa”:

> Olen anarkisti! Sen vuoksi en halua
> hallita, enkä hallituksi tule suostumaan![1]

Nämä sanat ilmaisevat selkeästi ja painokkaasti sen johdonmukaisuuden, joka on anarkistiselle positiolle olennaista: johdonmukaisuuden, joka syntyy kaksinkertaisesta imperatiivista hylätä itse vallankäyttö ja kieltäytyä hyväksymästä vallankäyttöä. Anarkistinen poliittinen filosofia perustuu sille uskomukselle, että ihmiset kykenevät itsemääräämiseen, että itsemääräänminen on

[1] Mackay, John Henry. 2008. Lainattu teoksessa Goldman, Emma. *Maailman vaarallisimman naisen puheita ja kirjoituksia*. Suom. Hannu Toivanen ja Ulla Vehaluoto. Espoo: Työväen tuotantokomitea, 26.

inhimillisen vapauden perusta, ja että valtasuhteet heikentävät itsemääräämistämme ja siksi niitä on jatkuvasti vastustettava. Tämä kompromissit hylkäävä autoritaarisuuden vastaisuus antaa vahvan motiivin anarkismin harjoittamiselle niin filosofiana kuin poliittisena liikkeenäkin. Anarkistit ymmärtävät, että vapaus perustuu siihen, että yksilö kieltäytyy käyttämästä valtaa toisiin ihmisiin ja samalla kieltäytyy alistumasta minkään ulkoisen auktoriteetin asettamiin rajoituksiin. Näin ollen anarkistit kyseenalaistavat jokaisen suhteen tai organisaatiomuodon, jossa hyväksytään ylivallan käyttö ja suositaan sitä. Anarkistit esimerkiksi vastustavat valtiota, koska valtion hallitsemistapa on ylivaltaa rujoimmillaan, olipa sitten kyse monarkkien vallasta alaisiinsa tai, kuten demokratian tapauksessa, enemmistön vallasta vähemmistöön. Anarkistit pyrkivät myös kyseenalaistamaan organisoidun uskonnon instituutioita, koska pitävät näitä instituutioita sekä suoraan että välillisesti erilaisia hierarkia- ja ylivaltasuhteita tuottavina. Pakkokoulutus, vieraantunut työ, yksityisomaisuus, sensuuri, seksuaalinen repressio, lasten hyväksikäyttö – kaikki nämä ovat esimerkkejä ylivaltasuhteista, joita anarkistit kritiikissään kyseenalaistavat.

Tietysti yhteiskunnastamme löytyy monia muitakin vallan ilmauksia kuin edellä mainitut; anarkistin erottaa muista poliittisista aktivisteista se, että hän vastustaa kaikkia vallan ilmentymiä. Anarkismissa olennaista on pyrkimys hajottaa valtaa niin paljon kuin mahdollista – tämä antaa anarkismille sen kriittisen liikevoiman, joka vie sen yli traditionaalisten poliittisten ja yhteiskunnallisten liikkeiden asettamien horisonttien. Feministinen liike, jonka keskeinen teema on naisten vapautus, ei sisällä sellaista laajempaa vallan kritiikkiä, joka on perustavanlaatuista anarkismille. Toivon kykeneväni seuraavassa osoittamaan, että ilman itse *vallan* tuomitsemista feminismi viime kädessä epäonnistuu, koska se rajaa itsensä epätäydelliseen vapautuskamppailuun.

Näkemykseni mukaan on ehdottoman välttämätöntä, että poliittisessa filosofiassa selvästi artikuloidaan autoritaarisuuden vastaisuus, mikäli sen tarkoituksena on edesauttaa inhimillisen vapauden saavuttamista. Vapaassa yhteiskunnassa ei *yksikään* hierarkia ole hyväksyttävissä; *minkäänlaisia* hallitsijoita ei tule suvaita tai valita; *minkäänlaista* ylivaltaa ei voi oikeuttaa. Ilmeiseltä tuntuu, että jollei tätä autoritaarisuuden vastaista periaatetta pidetä keskeisenä poliittisessa filosofiassa, ylivallan monet muodot voivat jatkaa olemassaoloaan ja vaikuttamistaan sekä teorian että käytännön piirissä aiheuttamatta mitään kriisiä. Poliittisena liikkeenä feminismillä ei ole määrittävänä piirteenä autoritaarisuuden vastaista vallan ja herruuden kritiikkiä; näin ollen poliittisena filosofiana se on riittämätöntä kaikkien ihmisten vapauttamiseksi.

Tietysti on mahdollista viitata feministisiin ryhmiin ja yksilöihin, jotka ovat kriittisiä suhteessa valtaan, herruuteen ja hierarkiaan. Esimerkiksi feministinen kirjoittaja Marilyn French kritisoi valtaa kirjassaan *Vallan tuolla puolen: nainen, mies ja moraali* ja puoltaa uuden maailman rakentamista aivan toiselle perustalle, jota hän pitää vallan vastakohtana: nautintoa[2]. Toinen feministinen kirjoittaja Starhawk kritisoi samoin sitä, mitä hän kutsuu ”ylivallaksi” ja suosittaa konsensusperustaisen päätöksenteon käyttöä yhtenä keinona vastustaa valtaa[3]. Angela Miles argumentoi kirjoituksessaan ”Feminist Radicalism in the 1980s” suosittaen ”integratiivista feminismiä”, joka vastustaa kaikkia ylivallan muotoja[4]. Nämä ovat vain kolme esimerkkiä feministisistä kirjoittajista, jotka tietoisesti vastustavat vallankäyttöä ja herruutta; heidän lisäkseen on tietysti monia muita.

[2]French, Marilyn. 1986. *Vallan tuolla puolen: nainen, mies ja moraali.* Suom. Anja Haglund, Maija Sarvala ja Kyllikki Villa. Espoo: Weilin+Göös.

[3]Starhawk. 1982. *Dreaming the Dark: Magic, Sex, and Politics.* Boston, Beacon Press, 110–111.

[4]Miles, Angela. 1985. *Feminist Radicalism in the 1980s.* Montreal: CultureTexts, 5.

Vaikka on helppo viitata joihinkin feministisen ajattelun esimerkkeihin, jotka keskittyvät vallan problematiikkaan, ei tämä kuitenkaan missään mielessä tarkoita sitä, että vallan kritiikki olisi mitenkään välttämätöntä tai oleellista feministiselle teorialle kokonaisuudessaan. Toisin sanoen on mahdollista vastustaa valtaa, kuten tekevät edellä mainitut kolme feministiä; mutta toisaalta feministille on aivan yhtä mahdollista – epäjohdonmukaisuuteen sortumatta – käyttää valtaa ja suosia ylivaltaa hävittämättä itseltään samalla oikeutta olla feministi. Esimerkiksi kirjoituksessaan ”The Future – If There Is One – Is Female” Sally Miller Gearheart esittää perusteluja matriarkaatin muodostamisen puolesta; hän sanoo, että meidän täytyy ”alkaa harkita kolikon kääntämistä, vallanvaihdon suorittamista ja naisten ensiarvoisuudelle ja kontrollille perustuvan ideologian rakentamista.”[5] Matriarkaatti samoin kuin patriarkaattikin rakentuu vallalle; se tosiasia, että matriarkaatissa *naiset* käyttävät valtaa, ei tee tyhjäksi sitä tosiasiaa, että valtaa yhä käytetään. Jo Freeman artikkelissaan ”Hallinnottomuuden tyrannia” esittää perusteluja sen puolesta, että feministien tulisi hylätä omat pienet, johtajattomat ryhmänsä ja ryhtyä suosimaan delegoitua valtaa ja vahvaa keskitettyä feministiorganisaatiota[6]. Pienten, konsensusta päätöksenteossaan käyttävien ruohonjuuritason ryhmien tilalle Freeman ehdottaa suuren mittakaavan demokraattista päätöksentekoa. Hän ei lainkaan kyseenalaista enemmistön vähemmistön suhteen harjoittamaa tyranniaa, mikä on väistämätöntä missä tahansa demokraattisessa organisaatiossa. Freeman katsoo, että jotta feminismi voisi menestyä, ”on löydettävä jokin keskitie ylivallan ja tehottomuuden välillä”[7]. Selvästikään Freeman ei näe mitään pahaa siinä, että naiset osallistuvat politiikan muotoihin, jotka perustuvat herruuteen ja vallankäyttöön. Betty Friedan, teosten *Naisellisuuden harhat* ja *Naisliikkeen uusi suunta* kirjoittaja, argumentoi molemmissa kirjoissaan, että kamppailu naisten tasa-arvon puolesta ja sen mahdollinen saavuttaminenkin tulisi aikaansaada tuhoamatta prosessissa samalla valtioinstituutiota ja kapitalistisia talousjärjestelmiä[8]. Friedan ei halua kiistellä taloudellisesta tai poliittisesta vallasta – hän haluaa ainoastaan, että miehet ja naiset kilpailevat vallasta tasa-arvoisista lähtökohdista. Catharine MacKinnon kirjassaan *Toward a Feminist Theory of the State* ehdottaa, että valtiovallan laajentaminen feministisen valtion muodossa on ainoa tapa vastustaa miesherruutta. MacKinnon ei kyseenalaista valtaa sinänsä; itse asiassa hän haluaisi lisätä valtion valtaa suhteessa yksilöön. MacKinnonin päähuoli koskee sitä, *kuka* käyttää valtaa; hän uskoo, että feministien täytyy käyttää valtaa vahvan valtion kautta saavuttaakseen naisten vapautuksen[9]. Gearheart, Freeman, Friedan ja MacKinnon – kaikki neljä ovat ilmeisen feministisiä, ja kaikki he hyväksyvät vallan maailmankuvansa osana. Vallan hyväksyminen ei millään muotoa tee heistä kelpaamattomia feministeiksi. Feminismi voi sallia valtakritiikin, mutta valtakritiikki ei ole välttämättömyys feminismissä.

Siitä ilmeisestä tosiseikasta huolimatta, ettei joillakuilla feministeillä ole mitään vallankäyttöä vastaan, ovat jotkut teoreetikot silti esittäneet argumentteja, joiden mukaan feminismi jo itsessään olisi luonteeltaan anarkistista. Esimerkiksi Lynne Farrow omaksuu tämän kannan väittäessään, että ”feminismi toteuttaa käytännössä sitä mitä anarkismi julistaa”[10]. Myös Peggy Korneg-

[5] Gearheart, Sally Miller. 1982. ”The Future – If There Is One – Is Female”. Teoksessa McAllister, Pam (toim.) *Reweaving the Web of Life: Feminism and Nonviolence.* Philadelphia: New Society Publishers, 270.

[6] Freeman, Jo. 2005. ”Hallinnottomuuden tyrannia”, *Väärinajattelija,* #1, 20–25.

[7] Freeman. 2005, 25.

[8] Ks. Friedan, Betty. 1967. *Naisellisuuden harhat.* Suom. Ritva Turunen ja Jertta Roos. Helsinki: Kirjayhtymä; Friedan, Betty. 1983. *Naisliikkeen uusi suunta.* Suom. Kaarina Ripatti. Helsinki: Kirjayhtymä.

[9] MacKinnon, Catharine. 1989. *Toward a Feminist Theory of the State.* Cambridge: Harvard University Press, 41.

[10] Farrow, Lynne. 1988. *Feminism as Anarchism.* Montreal: BOA, 1.

ger olettaa näiden kahden liikkeen jonkinasteisen identtisyyden, kun hän väittää, että ”feministit ovat jo vuosia olleet tiedostamattomia anarkisteja”[11]. Hän patistaa feministejä tietoisesti tunnustamaan ”naisten intuitiivisen anarkismin”. Vaikka on totta, että jotkut feministit ovat saattaneet omaksua antiautoritaarisia periaatteita, ei monillakaan feministeillä ole minkäänlaisia vaikeuksia käyttää valtaa ja hyväksyä erinäistenkin herruuksien olemassaoloa. Kornegger itse voi tietenkin hyvin toivoa, että feminismin pitäisi olla julkilausutun anarkistista, mutta tämä on vain toivomus – asia ei todellisuudessa ole näin yksinkertainen. Ainoa tapa, jolla Kornegger voi väittää feminismin ja anarkismin olevan identtisiä, on määrittää aidon feminismin ulkopuolelle sellaiset feministit, jotka hyväksyvät vallankäytön (kuten Gearheart, Freeman, Friedan ja MacKinnon). Kornegger itse asiassa yrittää tätä teoreettista väistöliikettä väittäessään että ”feminismi ei merkitse naispuolista yhtiövaltaa tai naispresidenttiä; se merkitsee pääsyä *eroon* yhtiövallasta ja presidenteistä.” Tämä jättää huomioonottamatta sen, että esimerkiksi Betty Friedanille feminismi merkitsee nimenomaan naisten integroimista osaksi yhtiövaltaa ja valitsemista presidenteiksi. Sitä taas, että Friedan on feministi, ei voida oikeutetusti kiistää, koska siitäkin huolimatta, että hän omassa naisten vapautuksen visiossaan hyväksyy valtasuhteet, feministisen ajattelun perimmäiset lähtökohdat eivät vaadi vallan hylkäämistä. Kornegger erehtyy pahanpäiväisesti, kun hän romahduttaa nämä kaksi traditiota yhdeksi. Jälleen kerran Kornegger voi kyllä oikeutetusti haluta feminismin merkitsevän vallan hajottamista, mutta sekä teorian että käytännön suhteen tämä on jotakin sellaista, mitä feminismi ei ole.

Sekä Farrow että Kornegger – innossaan yhdistää feminismi anarkismiin – jättävät huomiotta naisliikkeeseen osallistuvia ryhmiä ja yksilöitä, jotka ovat tietoisen ”arkkisia”: jotka toisin sanoen kannattavat vallankäyttöä sekä teoriassa että käytännössä. Romahduttamalla anarkismin ja feminismin yhdeksi liikkeeksi Kornegger ja Farrow eivät ota huomioon feministisen liikkeen perspektiivien rikasta moninaisuutta ja samalla he kohtelevat anarkismia raskaan epäoikeudenmukaisesti tekemällä siitä turhan. Jos kerran ”feminismi toteuttaa käytännössä sitä mitä anarkismi julistaa”, niin kuka silloin tarvitsee enää anarkismia? Feminismi ja anarkismi eivät kuitenkaan tosi asiassa ole identtisiä liikkeitä kuten Kornegger ja Farrow esittävät; feminismi kokonaisuudessaan tunnustaa miesten harjoittaman naisten sorron epäoikeudenmukaisuuden; anarkismi vastustaa kaikkia sorron lajeja ja muotoja. Varmastikin jotkut feministit pyrkivät seksismin yli kohti laajempaa vallan kritiikkiä; kuitenkaan tämä laajempi kritiikki ei ole feminismille millään tavoin välttämätöntä.

Koska on mahdollista, ja oikeastaan käytännössä varsin todennäköistäkin, että voi olla feministi vailla anarkistista herkkyyttä vallan suhteen, niin on myös loogista kysyä, voiko olla anarkisti olematta feministi? Toisin sanoen voiko anarkismi mukautua naisten sortoon joutumatta ristiriitaan itsensä kanssa? Koska anarkismi on *kaikkia* valtasuhteita vastustava poliittinen filosofia, se on tästä syystä luonteeltaan feminististä. Anarkisti, joka asettuu tukemaan miesherruutta, joutuu ristiriitaan anarkismin edellyttämän valtakritiikin kanssa, siis perustavan periaatteen kanssa, jolle koko anarkismi rakentuu. Seksistisiä anarkisteja on toki olemassa, mutta vain sen nojalla, että he ovat suorassa ristiriidassa oman anarkisminsa kanssa. Tämä ristiriita jättää seksistiset anarkistit alttiiksi kritiikille omilla ehdoillaan. Anarkismin tulee olla feminististä, jotta se voisi säilyä johdonmukaisena.

[11] Kornegger, Peggy. 2011. ”Anarkismi – kytkennät feminismiin”. Teoksessa Timo Ahonen et.al. (toim.) *Väärin ajateltua – anarkistisia puheenvuoroja herruudettomasta yhteiskunnasta*, Jyväskylä, Kampus kustannus, 30.

Anarkismi ei ole ainoastaan luonteeltaan feminististä, vaan se myös ylittää feminismin kaikkien vallan, hierarkian ja herruuden muotojen perustavassa vastaisuudessaan. Anarkismi valtakritiikissään sekä käsittää että ylittää feminismin. Tämä perustavanlaatuinen ja lähtökohtainen vallankäytön vastustaminen antaa anarkismille ikään kuin laajemman puheoikeuden feminismiin tai muihin vapautusliikkeisiin kuten esimerkiksi marxismiin verrattuna. Anarkismin poliittinen filosofia ja käytäntö on vapaa kriittisesti vastustamaan jokaista sorron tilannetta. Kun esimerkiksi rotu, yhteiskuntaluokka, ikä, sukupuoli, seksuaalisuus tai kyvykkyys voivat synnyttää analyyttisiä ongelmia muille liikkeille, anarkismi kykenee oikeutetusti käsittelemään kaikkia näitä ongelmia, koska se on perustavasti sitoutunut *kaikkien* ihmisten vapautukseen. Anarkismissa mikään sorto ei saa erityisasemaa – *kaikki* sorto on yhtä pahaa ja vastustettavaa. Anarkismi kamppailee inhimillisen vapauden puolesta jokaista vallan ja herruuden muotoa vastaan, ei vain jotain tiettyä historiassa ilmennyttä vallan muotoa vastaan. Tämä antaa anarkismille sellaisen joustavuuden, joka ei ole mahdollista muille liikkeille. Anarkismi ei käy vain jokaisen nykyään ilmenevän sorron muodon kimppuun, vaan moninaisena se kykenee vastaamaan myös mihin tahansa sorron muotoon, jonka huominen voi tuoda tullessaan. Esimerkiksi jos tulevaisuudessa vasenkätiset julistettaisiin rikollisiksi sen takia, että heiltä puuttuu oikeakätisyyden kyky, anarkistit vastustaisivat tätäkin sortotoimenpidettä pysyäkseen uskollisina anarkismin perustavalle antiautoritaarisuuden periaatteelle. Tämä perustavanlaatuinen antiautoritaarisuus johtaa anarkistit kamppailemaan mm. värillisten ihmisten, köyhien, kodittomien, AIDS:iin sairastuneiden, homojen, lesbojen ja vammaisten tapaisten erityisryhmien vapauden ja arvokkuuden puolesta. Anarkismi ylittää muut vapautusliikkeet vastustaessaan sortoa, missä muodossa sitä sitten ilmeneekin, antamatta kuitenkaan millekään sorron muodolle periaatteellista etusijaa.

Toisin kuin useimmissa muissa liikkeissä anarkismissa ymmärretään, että kaikki sorron muodot tukevat ja vahvistavat toisiaan; sen takia anarkismi yllyttää vapaudenhenkiseen kamppailuun kaikilla rintamilla samanaikaisesti. Jotkut anarkistit keskittyvät kyseenalaistamaan valtiovaltaa, toiset keskittyvät haastamaan miesten ylivaltaa, kolmannet käyttävät aikansa kapitalistista riistoa vastaan suunnattuihin kamppailuihin, tai kampanjoihin pakollista heteroseksismiä tai organisoitua uskontoa vastaan, tai lukemattomiin muihin kamppailuihin. Anarkistinen liike hahmottuu antiautoritaaristen kamppailujen moneudeksi ja moninaisuudeksi. Samalla kun jokainen erillinen kamppailu tunnustetaan merkitykselliseksi todella vapaan yhteiskunnan synnyttämiseksi, mitään kamppailua ei aseteta etusijalle tai muita kamppailuja tärkeämmäksi. Anarkismi taistelee sortoa vastaan kaikissa sen muodoissa ja ilmentymissä.

Anarkismi ylittää feminismin, ja itse asiassa suurimman osan vapautusliikkeistä, peräänantamattomassa inhimillisen vapauden tavoittelussa. Muissakin liikkeissä on varmasti ihmisiä, jotka jakavat anarkistien valtaa kohtaan tunteman vastenmielisyyden; kuitenkin mikä tahansa poliittinen liike, jonka ytimenä ei ole vallan antiautoritaarinen kyseenalaistaminen, altistaa itsensä anarkistiselle kritiikille. Anarkismin anti on tässä kritiikissä – syvällisessä mutta armottomassa vallan ja auktoriteettien kyseenalaistamisessa, joka pyrkii luomaan maailman, jossa kaikki voivat elää vapaudessa.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

L. Susan Brown
Feminismin tuolle puolen
Anarkismi ja inhimillinen vapaus
1996

Haettu 3.2.2014 osoitteesta: https://sites.google.com/site/vallankritiikki/vaeaerin-ajateltua/brown-l-susan-feminismin-tuolle-puolen-anarkismi-ja-inhimillinen-vapaus
Beyond Feminism and Human Freedom. Uudistettu versio julkaistu teoksessa *Reinventing Anarchy, Again*. Toim. Howard J. Ehrlich. Edinburgh: AK Press 1996, 149–155. Alkuperäinen ilmestyi lehdessä *Our Generation*: Volume 21, fall 1989, #1, 201–211. Suomennos: Timo Ahonen, julkaistu kirjassa *Väärin ajateltua – anarkistisia puheenvuoroja herruudettomasta yhteiskunnasta*, 2001.

fi.theanarchistlibrary.org